

YENİ TÜRK LİRASINA GEÇİŞTE DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ ÇALIŞMALARI

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında 5083 Sayılı Kanunun 31.1.2004 tarih ve 2563 sayılı Resmi Gazetede yayımlanması ile birlikte, 1.1.2005 tarihinden itibaren Liradan sıfır atılarak Yeni Türk Lirası'nın Türkiye'nin para birimi olması kararı yasal düzenleme haline getirilmiştir. Yeni Türk Lirasına geçiş günlük hayatın ve iş hayatının her alanını önemli ölçüde etkileyecektir. Bu nedenle, tüm kuruluşların geçiş sonrasında herhangi bir sorun ile karşılaşmamak için Yeni Türk Lirasına geçiş hazırlıklarını zamanında yapmaları önem taşımaktadır. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren konu üzerinde önemle durmaktadır. Bu çerçevede Devlet İstatistik Enstitüsü bünyesinde "Yeni Türk Lirası Operasyonu Çalışma Grubu" adıyla bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Ayrıca YTL Üst Komite toplantılarına DİE, düzenli olarak katılım ve katkı sağlamaktadır.

Ülkemizde uzun süredir devam eden yüksek enflasyon, bazı ekonomik değerlerin milyarlarla, trilyonlarla ve hatta katrilyonlarla ifade edilmesine neden olmuştur. Bu süreçte, ekonominin nakit ihtiyacı 1981 yılından bu yana ortalama her 2 yılda bir tedavüle çıkarılan üst değerde yeni banknotlarla karşılanmıştır. Bunun sonucunda geline nokta, dünyadaki en büyük kupürlü banknot (20.000.000) sadece ülkemizde kullanılmaktadır.

Bol sıfırlı rakamlar başta kasa işlemlerinde olmak üzere, muhasebe ve istatistik kayıtlarında, bilgi işlem programlarında ve ödeme sistemlerinde de sorunlar yaratmaktadır. Bu nedenle, paramızdan altı sıfır atılması sadece psikolojik olarak değil, teknik bir ihtiyaç haline de dönüşmüştür. Dünyada bugüne kadar 49 ülke parasından sıfır atmıştır. Bu ülkelerde yeni para birimine geçiş genellikle bir istikrar programıyla birlikte gündeme gelmiş ve istikrar programının enflasyon üzerindeki olumlu etkileri ortaya çıktıktan sonra operasyon gerçekleştirilmiştir.

Paradan altı sıfır atılması yöntemi ile bol sıfırlı banknotların ve fiyatların yarattığı maliyetleri dikkate almakta fayda vardır. Bu maliyetler üç temel başlıkta incelenmektedir:

Genel ekonomik maliyetler (enflasyon-fiyat yuvarlamaları), zaman maliyetleri ve işletmelerin katlanacağı menü maliyetleridir.

31.12.2004 tarihinden 01.01.2005 tarihine geçiş itibariyle işletmelerin tüm yazılım, elektronik işlemci, muhasebe kayıtları, ödeme sistem ve araçları, ATM'ler, kahve ve meşrubat makineleri vb. otomatların yeniden ayarlanmış olması ve bilançolarının uyumu gerekmekte olup, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün bu geçişte finansal sistemde öncelikle yapılması gereken düzenlemelerin dışında olduğu görülmektedir.

Ancak, Devlet İstatistik Enstitüsü, alandan veri derleyen bir kuruluş olarak, 01.01.2005 tarihinden sonra bu konuda karşılaşılabilecek sorunlar açısından çalışmalarını sürdürmektedir. Kurumumuzun çalışma alanı kapsamında tüm istatistiklerin uyumu ve geriye dönük düzeltilmesi konusunda planladığı çalışmalar aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

1) Zaman Serileri

DİE tarafından üretilen istatistiklerde parasal değer taşıyan veri/bilgilerin yayın, haber bülteni, DİE-Web sitesi ve bilgi taleplerinin karşılanmasında;

- 2005 yılından itibaren yayımlanacak olan veri/bilgilerin veri yılı 2005 yılı öncesine ait ise TL olarak, 2005 yılı ve sonrasına ait ise YTL olarak,
- 2005 yılı bilgilerini de içeren zaman serilerinde değerler YTL'ye dönüştürülerek, yayımlanacaktır.
- 2005 yılında hem TL hem de YTL uygulamasının bir arada uygulanabilirliği düşünüldüğünde istatistik tablolarında sıkça kullanılan (000 000 TL) ölçü birimi yerine **(000 000 TL/YTL)** ölçü birimi kullanılacaktır.

2) Ayraçlar

YTL'ye geçişte kuruluş gösteriminde, binlik ve ondalık ayraçlar konusunda DİE tarafından üretilen istatistiklerde muhasebe sistemine uygun olarak binlik ayraç için nokta "." ondalık ayraç için ise virgül "," kullanılacaktır. (Maliye Bakanlığı'na konuyla ilgili resmi yazı yazılmıştır).

3) Veri Yuvarlaması

Kanunda yer alan "En küçük madeni para 1 Yeni Kuruştan oluşmaktadır. Buna göre, mal ve hizmetlerin birim fiyatları 1 Yeni Kuruş'un altında belirlenebilecek olup, Yeni Türk Lirası cinsinden yapılan işlemlerde, ödeme aşamasında ve işlem sonuçlarında yarım Yeni Kuruş ve üzerindeki değerler bir Yeni Kuruşa tamamlanacak, yarım Yeni Kuruşun altındaki değerler ise dikkate alınmayacaktır." ibaresi cari verilerde yuvarlama gereksinimi olduğunda dikkate alınacaktır.

4) Araştırmalar ve Soru Formları

Araştırmalarda, veri derleme aşamasına ilişkin tanımlamalar açık olarak yapılacak, cari istatistiklerin derlenmesinde kullanılan soru formları yeni parasal sisteme göre uyarlanacaktır.

5) Diğer Kurumsal Düzenlemeler

Gerekli bilgi işlem programları uyumlu hale getirilecek, idari ve mali işler konusunda yeni parasal sistemin gereklerine uygun düzenlemeler yapılacaktır.

6) Eskalasyon Hesapları

Geçmişteki parasal değerlerin deflatör kullanılarak bugünkü değerinin hesaplanmasında;

- Geçmişteki değer milyona bölünerek
ya da
- Günümüz değeri milyonla çarpılarak bulunur.